

Один день з життя Одеси під час війни

~

A Day in Odesa Under War

Den ve válečné Oděse

by

Diana Popkova

Ukrainske Radio (Suspilne Ukraine) / Suspilne Ukraine (JSC "UA: PBC")

SYNOPSIS

Один день з життя Одеси під час війни

Репортаж знайомить слухачів з Одесою в умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації, показуючи зміни в місті як на візуальному та аудіальному рівнях, так і в ціннісних орієнтирах.

На початку репортажу згадується Одеський вокзал, який з 2022 року став свідком трагічних історій евакуації, зокрема важкі спогади провідниці про перші місяці війни.

Окрему увагу приділено безпеці Чорного моря, де патрулюють катери військово-морських сил. Завдяки діям українських військових вдалося відтіснити російські кораблі, створивши коридор для цивільного судноплавства, що є важливим для економіки. Проте існує небезпека мін, які зриває з якоря та приносить до узбережжя.

Репортаж відзначає потужний волонтерський рух в Одесі, який швидко реагує на потреби військових. Як приклад наводиться діяльність кримських татар Одещини, які готували плов для тероборони на початку війни та зараз займаються збором та ремонтом FPV дронів у рамках проекту "Дрон вихідного дня".

Далі слухача переносять на Дерибасівську вулицю, де попри війну, як і раніше, лунає музика з кав'ярень. Однак тут відбуваються щотижневі зібрання сімей військовополонених та зниклих безвісти, які просять не забувати їхніх рідних. Мітингарі також вимагають збільшення фінансування Сил оборони.

Згадуються зміни в топоніміці міста в рамках деколонізації. Однією з найбільш резонансних тем є питання про долю пам'ятника російському поетові Олександру Пушкіну на Приморському бульварі. Рішення про його демонтаж було ухвалено, виділено кошти на проектну документацію, але це викликало міжнародний резонанс, і супротивники демонтажу звернулися до ЮНЕСКО. Репортаж наводить різні думки одеситів з цього приводу: від вимоги негайно демонтувати пам'ятники імперського минулого до застережень щодо необхідності збереження історії.

У контексті культурних змін згадується Одеський оперний театр, де відбулася прем'єра опери "Катерина" з лібрето на тексти Тараса Шевченка, пронизаної українським духом, а публіка емоційно реагує на українські тексти з гаслом «Слава Україні!».

Наприкінці репортажу підкреслюється, що Одеса, попри всі складнощі та часті обстріли, тримає удар і пам'ятає тих, кому завдячує своїм існуванням як тилове місто. Звучать імена загиблих військових. Репортаж фіксує сучасний стан Одеси, яка одночасно залишається впізнаваною та відчутно змінилася під впливом повномасштабної війни.

A Day in Odesa Under War

The report introduces listeners to Odesa under the conditions of Russia's full-scale invasion, showcasing the city's transformations on visual, auditory, and value levels. The story begins at Odesa's railway station, which since 2022 has witnessed numerous tragic evacuation episodes. Particular attention is given to the painful memories of a train attendant recalling the early months of the war. Special focus is placed on the security situation in the Black Sea, where Ukrainian Navy patrol boats operate. Thanks to the efforts of Ukrainian forces, Russian ships have been pushed back, creating a corridor for civilian shipping – vital for the economy. Nevertheless, the threat of naval mines, which storms occasionally wash ashore, remains significant. The report highlights Odesa's vibrant and multifaceted volunteer movement, which swiftly responds to military needs. One example is the Crimean Tatars of Odesa, who initially cooked pilaf for territorial defense units and are now engaged in assembling and repairing FPV drones through the "Weekend Drone" project. Listeners are then taken to Deribasivska Street, where, despite the war, music from cafés still fills the air. However, the area now hosts weekly gatherings of families of prisoners of war and the missing, who call on society not to forget their loved ones. Demonstrators also demand increased funding for Ukraine's Defense Forces. The report also addresses changes in the city's toponymy as part of a broader decolonization process. One of the most resonant issues is the fate of the monument to Russian poet Alexander Pushkin on Prymorskyi Boulevard. Although a decision was made to dismantle the statue and funds were allocated for project documentation, the move triggered international debate, with opponents appealing to UNESCO to halt the process. The report presents diverse opinions from Odesa residents, ranging from calls for the immediate removal of imperial-era monuments to cautions about preserving historical memory. In the cultural dimension, the report highlights the Odesa Opera House, where the premiere of the opera *Kateryna*, based on texts by Taras Shevchenko, took place. The production, imbued with Ukrainian spirit, evoked an emotional response from audiences, who spontaneously chanted patriotic slogans. The report concludes by emphasizing that despite frequent shelling and numerous challenges, Odesa stands resilient. The city honors those to whom it owes its existence as a rear stronghold, with the names of fallen soldiers being solemnly read aloud. This portrayal captures a contemporary Odesa – still recognizable, yet profoundly transformed by the realities of full-scale war.

Den ve válečné Oděse

Reportáž seznamuje posluchače s Oděsou v podmínkách ruské invaze a ukazuje proměny města v rovině vizuální, zvukové i hodnotové. Příběh začíná na oděském nádraží, které bylo od roku 2022 svědkem mnoha tragických evakuačních epizod. Zvláštní pozornost je věnována bolestným vzpomínkám vlakové průvodčí, která vzpomíná na první měsíce války. Speciální fokus je na bezpečnostní situaci v Černém moři, kde operují hlídkové lodě ukrajinského námořnictva. Díky úsilí

ukrajinských sil byly ruské lodě zatlačeny zpět, čímž se vytvořil koridor pro civilní lodní dopravu – životně důležitý pro hospodářství. Nicméně hrozba námořních min, které bouře občas vyplavují na břeh, zůstává značná. Reportáž vyzdvihuje energické dobrovolnické hnutí v Oděse, které pohotově reaguje na potřeby armády. Příkladem jsou krymští Tataři z Oděsy, kteří původně vařili pilaf pro jednotky územní obrany a nyní se v rámci projektu „Víkendový dron“ zabývají sestavováním a opravami bezpilotních letounů. Posluchači jsou pak přeneseni do ulice Deribasovskaya, kde navzdory válce stále zní hudba z kaváren. V současnosti se zde konají každý týden setkání rodin válečných zajatců a pohřešovaných, které vyzývají společnost, aby nezapomínala na jejich blízké. Demonstranti také požadují zvýšení finančních prostředků pro ukrajinské obranné síly. Reportáž se také zabývá změnami v toponymii města v rámci širšího procesu dekolonizace. Jednou z nejvíce rezonujících otázek je osud pomníku ruského básníka Alexandra Puškina na Pryorském bulváru. Přestože bylo rozhodnuto o demontáži sochy a byly vyčleněny finanční prostředky na projektovou dokumentaci, tak odpůrci demontáže apelovali na UNESCO, aby proces zastavilo. Reportáž představuje různorodé názory obyvatel Oděsy – od výzev k okamžitému odstranění pomníků z carské éry až po varování před zachováním historické paměti. Reportáž vyzdvihuje Oděskou operu, kde se konala premiéra opery Kateryna na texty Tarase Ševčenka. Inscenace prodchnutá ukrajinským duchem vyvolala emotivní reakci publika, které spontánně skandovalo vlastenecká hesla. V závěru reportáže je zdůrazněno, že Oděsa zůstává nezlomná navzdory častému ostřelování a mnohým výzvám. Město uctívá ty, kterým vděčí za svou existenci jako zadní pevnost, kde jsou nahlas čtena jména padlých vojáků. Tento portrét zachycuje současnou Oděsu – stále rozpoznatelnou, avšak hluboce proměněnou realitou totální války.

Original script

Ведуча: Перші акорди пісні Край Чорного моря чітко сигналізують: "Вас зустрічає Одеса". Але прибуваючи до міста, російськомовний спів Леоніда Утьосова тепер не почуєте. Лунає лише мелодія. Минулорічний експеримент заміною цієї музичної візитівки на композицію Монатіка виявився неуспішним, тож наразі дерусифікували лише текст "Край Чорного моря", а не саму пісню. Ті, хто приїждять, відчують, що місто змінилося. Візуально, аудіально, ціннісно. Це та ж Одеса, але водночас не та. Вона дещо інакше звучить, дещо по-іншому мислить, дещо не так виглядає. Сьогодні пройдемося Одесою, проживемо день з містянами в умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації і відчуємо цю іншість міста. Але водночас пізнаваність. З вами вирушають на прогулянку одеськими вулицями журналістка Діана Попкова та звукорежисерка Наталя Железоголо.

ІНТЕРШУМ потяг відправляється

Ведуча: 3 2022 року Одеський вокзал став свідком десятків тисяч трагічних історій. Звідси у лютому, березні, квітні 2022 року вирушали евакуаційні потяги. Що було тоді найважче, пригадує провідниця Тетяна Немченко:

ТЕТЯНА НЕМЧЕНКО: *Посадка проводилася в нічну пору. Дітей закидували в одні вагони, по руках передавали. Матері сідали в інші вагони, займали місця. Було дуже страшно чути крики дітей в темряві. Ти не знаєш, що з цією дитиною. Дуже боляче дивитися на те, як люди спали на підлозі і всі їхали мовчки. Комуś ставало плохо, комуś було холодно, комуś було жарко, але про це все мовчали.*

ІНТЕРШУМ море

Ведуча: Це один з катерів військово-морських сил патрулює акваторію Чорного моря. А у березні 2022 року було лячно виходити на узбережжя, адже тоді росіяни обстрілювали з корабельної артилерії житловий масив міста. Російські кораблі буквально було видно із багатоповерхівок. Нині ж, зі слів речника військово-морських сил Дмитра Плетенчука, завдяки українським атакам вдалося відтіснити росіян на 200 миль від узбережжя, утворивши коридор для цивільного судноплавства. І щоби це було можливим, військові моряки дбають про безпеку, - говорить командир одного із патрульних катерів:

КОМАНДИР ОДНОГО ІЗ ПАТРУЛЬНИХ КАТЕРІВ: *Супротивник замінував дуже велику частину Чорного моря. В ці міни погану погоду зриває і приносить до нашого узбережжя. Якщо не патрулювати ці коридори, то суда можуть наражатися на небезпеку і не дай Боже нариватися на міну. За допомогою цих катерів даємо можливість судам заходити, виходити порти чорноморського узбережжя. Ну і тим самим допомагаємо працювати нашій економіці.*

ІНТЕРШУМ мушлі на пляжі

Ведуча: Дізнаюся, саме через зміни 2022 року я загалом не підходила до урізу води, а тому

English script

Host: The first chords of the song *By the Black Sea* clearly signal: "Welcome to Odesa." However, upon arriving in the city today, you will no longer hear the Russian-language vocals of Leonid Utyosov. Only the melody remains. Last year's experiment of replacing this musical calling card with a composition by Monatik proved unsuccessful. Therefore, only the lyrics of *By the Black Sea* have been de-Russified, not the song itself. Visitors feel that the city has changed — visually, audibly, and in terms of values. It is still Odesa, but also a different Odesa. It sounds somewhat different, thinks differently, and even looks different. Today, we will walk through Odesa, live a day with its residents amidst the full-scale invasion by the Russian Federation, and experience both the changes and the recognizable essence of the city. Joining you on this walk are journalist Diana Popkova and sound engineer Natalia Zhelezohlo.

AMBIENT SOUND: Train departs

Host: Since 2022, Odesa's train station has witnessed tens of thousands of tragic stories. In February, March, and April of 2022, evacuation trains departed from here. Train attendant Tetiana Nemchenko recalls what was the hardest at that time:

TETIANA NEMCHENKO: *Boarding took place at night. Children were thrown into one carriage, passed along by hands. Mothers boarded other carriages and found seats. It was terrifying to hear the cries of children in the darkness. You didn't know what was happening to each child. It was painful to see people sleeping on the floor, traveling in silence. Some felt unwell, some were cold, others were overheated — but all of it was endured silently.*

AMBIENT SOUND: Sea waves

Host: This is one of the Navy patrol boats overseeing the Black Sea waters. In March 2022, it was frightening to even approach the coastline, as Russian ships shelled residential areas from offshore. Russian warships were literally visible from apartment windows. Now, thanks to Ukrainian counterattacks, the enemy has been pushed 200 miles away from the coast, creating a corridor for civilian shipping, according to Navy spokesperson Dmytro Pletenchuk. Ensuring this safe passage falls to the Navy patrol crews, as explained by the commander of one patrol boat:

COMMANDER OF A PATROL BOAT: *The enemy heavily mined large areas of the Black Sea. Bad weather often dislodges these mines, bringing them to our shores. Without constant patrols, vessels could face fatal dangers by striking a mine. Using these boats, we enable ships to safely enter and leave the ports along the Black Sea coast, supporting the functioning of our economy.*

AMBIENT SOUND: Shells crunching on the beach

Host: Because of the events of 2022, I avoided even approaching the shoreline for a long time.

згодом було так тріпотливо знову пройти по берегу і почути хрускіт мушель під ногами і їхній дзвін у руці.

ІНТЕРШУМ трамвайна зупинка

Ведуча: Волонтерський рух у місті потужний і багатопрофільний. Одесити орієнтуються на запити військових і швидко на них реагують. Скажімо, в перші дні повномасштабної війни ще були проблеми з фінансуванням тероборони. І тоді громадська організація Кримські татари Одещини готували тонни плову для бійців. З лютого минулого року Кримські татари збирають в Одесі FPV дрони на дозвіллі. Про проєкт Дрон вихідного дня розповідає координатор кримських татар Одещини Февзі Мамутов:

ФЕВЗІ МАМУТОВ: *Час війни, вихідний день. Ти просто долучаєшся до допомоги армії. Люди навчаються і в себе вдома збирають дрони. Виготовили за цей рік близько 300 плюс дронів. Відремонтовано вже дронів близько 500. І коли на нашій землі ворожа техніка вибухає, на це приємно дивитись. Одним з важливих таких досягнень в нас це було наше ППО. Наш дрон зміг збити Орлан. Цей розвідувальний дрон збити ще над, наприклад, морем. Це уникнути цю можливість їм кудись потрапити ракетою.*

Ведуча: А це вчать збирати та паяти дрони дівчата Валерія та Наталя:

ДІВЧАТА: *Наталя: Ну, для нас це нове і незвично, але цікаво. Спочатку складно приловчитись та закручувати ці маленькі гвинтики.*

Валерія: Яку розміру, де були, пам'ятаєш?

Наталя: Значить, тут дивись маленький.

Ведуча: Значить, тут опинилися на славнозвісній Дерибасівській. Влітку тут у міському саду грає оркестр, хлюпоче фонтан, точнісінько як до 24 лютого 22го року. Все так само лунає музика з кав'ярень навіть взимку, але є кілька суттєвих відмінностей. Щотижня тут збираються сім'ї військовополонених та зниклих безвісти. Вони просять не забувати своїх рідних.

МІТИНГАРІ: *Ті, хто зібралися, є голосом полонених. Ті, хто живуть під мирним небом. Ті, кого обороняли наші герої, які сидять в полоні.*

Ведуча: Мітингарі також вимагають виділяти більше грошей на сили оборони.

МІТИНГАРІ: Гроші на силу. Хай нас почують громаду.

ІНТЕРШУМ куранти на Біржовій площі

Ведуча: Ці вимоги вже озвучують під стінами міської ради. Це поруч на розі Приморського бульвару та біржової площі. До минулого року це була Думська площа, але торік у липні на виконання закону про декомунізацію голова Одеської військової адміністрації повернув площі її історичну назву.

When I finally did, it was an emotional moment — walking along the shore again, hearing the shells crack underfoot, and feeling them rattle in my hands.

AMBIENT SOUND: Tram stop

Host: Odesa's volunteer movement is powerful and multifaceted. Citizens are responsive to the needs of the military and react quickly. For instance, in the early days of the full-scale invasion, there were funding issues for territorial defense forces. The public organization *Crimean Tatars of Odesa* cooked tons of pilaf for the fighters. Since February of last year, the Crimean Tatars have been assembling FPV drones during their leisure time. Coordinator Fevzi Mamutov shares more about the "Weekend Drone" project:

FEVZI MAMUTOV: *During wartime weekends, people simply come together to help the army. They learn how to assemble drones at home. Over the past year, we've built over 300 drones and repaired about 500. And when enemy equipment explodes on our soil thanks to our drones — it is a gratifying sight. One of our proudest achievements was when our drone shot down an Orlan reconnaissance UAV — over the sea, no less — preventing the enemy from directing missile strikes.*

Host: Here, girls Valeriia and Natalia are learning to assemble and solder drones:

GIRLS: *Natalia: It's new and unusual for us, but interesting. At first, it's difficult to get the hang of tightening those tiny screws.*

Valeriia: Do you remember what size it was, where it went?

Natalia: Look here, the smaller one.

Host: Now we find ourselves on the famous Deribasivska Street. In summer, the City Garden nearby hosts an orchestra and the fountains splash — just like before February 24, 2022. Music from cafes still fills the air, even in winter, but significant changes have occurred. Every week, families of prisoners of war and missing persons gather here, reminding everyone not to forget their loved ones.

PROTESTERS: *We are the voice of those in captivity. Those who defended us, who are now prisoners.*

Host: Protesters also demand greater financial support for the defense forces:

PROTESTERS: Funds for the forces! Let the community be heard!

AMBIENT SOUND: Clock chimes at Exchange Square

Host: These demands are now voiced outside City Hall — at the intersection of Prymorskyi Boulevard and Exchange Square. Until last year, this was Dumska Square. In July, in accordance with the decommunization law, the head of the Odesa Military Administration restored its historical name,

Походить від назви будівлі мерії, колись старої біржі. А це внизу живе своїм життям одеський порт. І це не може не тішити. А тепер розвертаємося обличчям до Приморського бульвару. І що ж ми бачимо? Яблуко роздору на місці. Маю на увазі пам'ятник російському поетові Олександрові Пушкіну. Рішення про його демонтаж також торік у липні ухвалив голова Одеської військової адміністрації. І у грудні міськрада виділила кошти на розробку проєктної документації щодо демонтажу. Але наприкінці року спалахнув вже міжнародний резонанс. Супротивники демонтажу звернулися до ЮНЕСКО з проханням посприяти і поставити процес на паузу. Ну, а що думають з цього приводу перехожі? Потрібен в центрі Одеси пам'ятник Пушкіну?

Перехожа 1: *Всі пам'ятники імперського минулого треба демонтувати негайно. Будь ласка. Мені не подобається, що я йду в Одесі по Приморському бульвару і після розбомбленого морського вокзалу дивлюся на пам'ятник Пушкіна.*

Перехожий 2: *Я вважаю, що Пушкіна читає весь світ. Та що поганого він зробив Одесі? Тому історію не можна викидати. Не можна.*

ІНТЕРШУМ двері

Ведуча: До будівлі Одеської опери я щойно увійшла. Зараз в Одеському оперному можна почути крилате Шевченкове "Кохайтесь чорноброві та не з москалями". Восени 2022 року тут відбулася прем'єра опери "Катерина". Вистава буквально пронизана українським духом. І 16 років тому я не могла уявити, що в оперному в Одесі публіка сама вигукуватиме українські гасла.

ФРАГМЕНТ опери

Ведуча: Одеса подекуди оксюморонна, досі із пам'ятником Пушкіна, але із оперою на поему Шевченка. Одеса із атракціонами, але з акцією Дзвін пам'яті, коли зачитують імена загиблих військових. Одеса тримає удар попри часті, інколи щоденні атаки росіян. І Одеса пам'ятає тих, кому завдячує кожним своїм днем життя тилового міста.

МІТИНГ-РЕКВІЄМ: *Розділянська громада. Романюк Дмитро Сергійович. Ронко Сергій Олександрович.*

ІНТЕРШУМ: дзвін

referring to the old stock exchange building, now the City Council building. Below us, the Odesa Port hums with life once again — a heartening sight. Turning now toward Prymorskyi Boulevard, what do we see? The "apple of discord" remains — the monument to Russian poet Alexander Pushkin. The head of the Odesa Military Administration also decided to dismantle it in July, and by December, the city council allocated funds for project documentation for its removal. However, the issue sparked international controversy. Opponents of the dismantling appealed to UNESCO to intervene and put the process on hold. But what do passersby think? Should Pushkin's monument remain in central Odesa?

PASSERBY 1: *All monuments to the imperial past must be dismantled immediately. I don't like walking down Prymorskyi Boulevard, seeing Pushkin's statue after passing the bombed-out marine terminal.*

PASSERBY 2: *Pushkin is read all over the world. What harm did he do to Odesa? You can't just erase history.*

AMBIENT SOUND: Doors opening

Host: I have just entered the Odesa Opera House. Here, you can now hear the famous lines of Shevchenko: "Fall in love, dark-eyed maidens, but not with Muscovites." In the autumn of 2022, the opera *Kateryna*, based on Shevchenko's poem, premiered here — the production is infused with Ukrainian spirit. Sixteen years ago, I could not have imagined the audience in Odesa's Opera House would spontaneously chant Ukrainian slogans.

OPERA FRAGMENT

Host: Odesa is paradoxical — still with Pushkin's statue, yet staging an opera based on Shevchenko. Odesa with its amusements, yet holding solemn "Bells of Memory" events where the names of fallen soldiers are read aloud. Odesa holds the line, despite frequent, sometimes daily, Russian attacks. And Odesa remembers those to whom it owes each day of its life as a rear city.

MEMORIAL PROTEST: *Rozdilna community. Dmytro Romanyuk. Serhii Ronko.*

AMBIENT SOUND: Bell toll